

О. Д. Марк

*здобувачка IV курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальність «Економіка»*

Науковий керівник: ст. викл. Ю. О. Максимова

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ І РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ У ГЛОБАЛІЗОВАНІЙ ЕКОНОМІЦІ

У ринковій економіці держава відіграє роль активного економічного суб'єкта, зокрема, як власник майна та засновник суб'єктів господарювання. Відповідно до Конституції України, земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, є об'єктами права власності Українського народу [1, ст. 13]. Це право реалізується через органи державної влади від імені народу, зокрема через управління державними підприємствами та акціонерними товариствами з державною часткою власності.

Державні підприємства історично виконували фундаментальну функцію у забезпеченні економічної стабільності, регіонального розвитку та реалізації основних стратегічних цілей держави. В сучасних умовах їх роль не тільки не зменшується, але й трансформується відповідно до потреб відкритої, конкурентної економіки.

У глобальній економіці державні компанії залишаються важливими гравцями на ринку, особливо в таких стратегічних секторах, як енергетика, оборона та інфраструктура. Наприклад, ДП «НАЕК «Енергоатом» забезпечує понад 50 % виробництва електроенергії в країні, а ДП «Укрінтеренерго» експортує електроенергію та імпортує вугілля. «Укрзалізниця» забезпечує понад 80 % вантажних перевезень і близько 50 % пасажирських, а Адміністрація морських портів України управляє портовою інфраструктурою, яка є ключовою для зовнішньої торгівлі.

Державний контроль над цими секторами гарантує державний суверенітет, сталий доступ до ресурсів та контроль над важливою інфраструктурою [3].

Державні підприємства не обмежуються лише соціальними функціями чи підтримкою зайнятості у багатьох країнах вони є конкурентоспроможними гравцями на світовому ринку, впроваджують нові технології та інтегруються в міжнародні ланцюги доданої вартості. Водночас глобалізація вимагає від них гнучкості, прозорості, дотримання принципів корпоративного управління та відкритості до державно-приватного партнерства.

Слід зазначити, що державні компанії створюють робочі місця для цілих міст або районів, особливо в промислово розвинених регіонах такими прикладами можуть бути:

- ДП «Артемсіль» у Донецькій області, до війни підприємство забезпечувало роботою значну частину місцевого населення;

- АТ «Укрпошта» присутня в невеликих містечках і селах, де немає комерційних операторів.

Державні підприємства також виконують важливу соціальну функцію, надаючи населенню доступ до основних товарів і послуг. Часто вони стають інвесторами проєктів, які не є економічно вигідними для приватного сектору, але мають соціальну цінність, наприклад, будівництво логістичних хабів, залізничних ліній та енергетичних об'єктів у віддалених регіонах.

Незважаючи на те, що державні підприємства відіграють важливу роль у національній економіці, їх діяльність стикається з низкою системних викликів в умовах глобальної інтеграції, посилення конкуренції та цифрової трансформації економік.

У багатьох випадках державні компанії працюють без чітких довгострокових стратегій та із застарілими бізнес-моделями. Це призводить до втрати конкурентоспроможності, низької інвестиційної привабливості, нездатності адаптуватися до ринкових змін (зокрема, у сфері цифровізації та зеленої трансформації).

Через бюрократичні перепони, брак інновацій та труднощі із сертифікацією продукції багато українських державних компаній не можуть повноцінно вийти на глобальний ринок. Приклади успішної інтеграції в глобальні ланцюги доданої вартості (наприклад, в авіабудуванні або машинобудуванні) є винятком, ніж правилом [3].

Згідно з оцінкою ОЕСР щодо управління державними підприємствами в Україні: «Найбільшою загрозою для реформи державного сектору є відсутність деполітизації процесів управління» [4].

Існування великої кількості компаній без чіткої стратегії, зі збитковістю чи низькою продуктивністю потребує подальшої оптимізації державного сектору.

Одним із напрямків реформування є корпоратизація публічних компаній, тобто перетворення їх на акціонерні товариства з чіткою системою корпоративного управління. Це допомагає зменшити політичний вплив, забезпечити ефективну підзвітність менеджменту та підвищити довіру інвесторів. Прикладами корпоратизованих підприємств в Україні є АТ «Укрзалізниця», АТ «Укрпошта» та АТ «Нафтогаз України».

Глобальна економіка все більше зосереджується на стійкості, корпоративної відповідальності, і державні компанії повинні адаптуватися до нових критеріїв.

Державні підприємства залишаються важливою частиною економіки навіть на глобалізованому ринку. Їх ефективність залежить від впровадження сучасних управлінських підходів: корпоратизації, прозорості та автономності. Глобалізація відкриває нові можливості для державних компаній, але також підвищує вимоги до їх конкурентоспроможності. Україна має потенціал для перетворення державного сектору на сучасну систему стратегічних підприємств, які не лише захищають національні інтереси, а й виступають провідними гравцями на світових ринках. Основними викликами залишаються політична незалежність менеджменту, зниження корупційних ризиків та активна інтеграція міжнародного досвіду.

Список використаних джерел

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>
2. Господарський кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV : станом на 28 лют. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
3. Стратегічні перспективи функціонування українських організацій в умовах євроінтеграції та глобалізації цифрової економіки / О. Гарафонова

- Та іН. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2023. Т. 1. № 48. С. 298–311. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3957>
4. OECD. *Review of the Corporate Governance of State-Owned Enterprises in Ukraine*. 2021. DOI: <https://doi.org/10.1787/9dcc5ed0-en>